

Svitlana Radziyevska
*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student at the Department of International Economic Relations,
Business and Tourism
State Non-Commercial Company «State University «Kyiv Aviation Institute»*

Радзієвська С.О.
*доктор економічних наук, доцент,
докторантка кафедри міжнародних економічних відносин,
бізнесу та туризму
Державного некомерційного підприємства
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-576-1-28>

ASEAN AS THE ENGINE OF REGIONAL INTEGRATION IN ASIA

АСЕАН ЯК ДВИГУН РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В АЗІЇ

На початку ХХІ ст. центр глобального розвитку перемістився в Азійсько-Тихоокеанський регіон, чому сприяли успіхи Японії, Китаю, Індії та нових індустріальних країн, що сформували низку регіональних об'єднань у ХХ столітті. Провідним і системоутворюючим серед утворених торговельних блоків є АСЕАН [4, с. 79].

Нагадаємо, що Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН, *The Association of Southeast Asian Nations – ASEAN*) – регіональна міжурядова організація держав, розташованих у Південно-Східній Азії (ПСА). АСЕАН створено 8 серпня 1967 року в м. Бангкоку (Таїланд) підписанням Бангкокської декларації. Держави-засновниці – Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни, до яких пізніше приєдналися Бруней-Даруссалам (1984), В'єтнам (1995), Лаос і М'янма (1997), Камбоджа (1999).

Як слушно відзначає Г.Р. Щербак, АСЕАН – це унікальна за своєю природою міжнародна організація, яка за тривалий період свого становлення та розвитку набула особливого значення у торговельно-економічній, соціально-культурній та безпековій сфері регіону ПСА. Специфікою регіону є те, що країни ПСА в період “холодної війни” мали позаблоковий статус у конфронтації між Організацією Північно-атлантичного договору (НАТО) та Організацією Варшавського договору (ОВД), а також увійшли до тогочасної альтернативи цим двом блокам – Руху неприєднання, до якого входили переважно колишні колоніальні країни. Ця «позаблоковість» і нейтральність країн, що згодом створять АСЕАН, і визначила статус регіону як однієї із буферних зон між великими державами [8, с. 54]. Формування АСЕАН було викликано

необхідністю військово-політичної стабілізації у регіоні. Саме політичний чинник сприяв надалі інтеграційній взаємодії в економічній сфері. Економічне зростання у східноазіатських країнах відбувалося під впливом зовнішніх чинників – кредитів та допомоги з боку розвинених країн, при орієнтації економіки на зовнішні ринки. Однак згодом з «експортного приросту США» регіон став перетворюватися на цілком самостійний ринок, який зараз характеризується досить високою часткою внутрішнього попиту [6, с. 39]. Після кризових 1997–1998 рр. країни АСЕАН, які постраждали найбільше, дійшли висновку: без співробітництва з трьома найбільшими економіками регіону – Китаєм, Японією і Південною Кореєю, вони не зможуть відновити динаміку економічного зростання і політичної стабільності на рівні регіону і кожної окремо взятої країни. Реалізацію цього проекту було оформлено як у схемі «АСЕАН+3», так і у двосторонніх відносинах [3, с. 183].

Відомий вітчизняний учений С.О. Шергін підкреслює, що регіоналізм у Східній Азії виник як засіб утвердження національного суверенітету колишніх несуб'єктних державах. Якщо європейська інтеграція орієнтувалась на розмивання державних кордонів, то азійська – на їх зміцнення і взаємне примирення, з тим щоб виключити в майбутньому суперечки, що здатні ослабити можливості місцевих країн в глобальному масштабі. Іншими словами, країни Європи збудували ЄС, а держави Східної Азії тільки в 2003 р. оголосили про намір створити економічне співтовариство до 2020 року [7, с. 124]. С.О. Шергін пояснює, що після тривалої боротьби за незалежність будь-яка ідея щодо обмеження чи делегування навіть деякою мірою державного суверенітету наднаціональним структурам сприймається суспільною думкою АСЕАН як реставрація колоніалізму [7].

Східноазійський регіоналізм передбачає інституціонально організований спротив країн-учасниць економічному тиску з боку розвинених держав. За допомогою єдиного інтеграційного механізму країни Східної Азії можуть у принципі добитись послаблення потоку товарів з країн Заходу на свої ринки, врегулювання протекціоністських тенденцій тощо [7, с. 125]. У такому контексті на особливу увагу заслуговує праця М.М. Комарницького, який пропонує аналіз еволюції відносин між АСЕАН та ЄС за останні 40 років, визначає мотиви та інтереси цих організацій у політичній, безпековій та економічній сферах. Так, український дослідник доходить висновку, що упродовж 1970–1980-х років країни, що розвивалися і входили на той момент до АСЕАН, ставили собі за мету отримати допомогу від ЄС і доступ до європейських ринків через ЗВТ. Європа отримала можливість диверсифікувати свої експортні ринки, конкуруючи між собою за іноземні інвестиції. Відносини базувалися на допомозі у сфері торгівлі та розвитку, проте жодним чином не були побудовані на політичній співпраці. Труднощі у відносинах розпочалися у 1990-х роках одразу

після закінчення “холодної війни”. Поразка Радянського Союзу відкрила шлях до кампанії із захисту прав людини, демократії, верховенства права, спрямованих на авторитарні режими, які Захід підтримував під час “холодної війни”, у тім числі й щодо країн-членів АСЕАН. Проте 90-ті роки стали періодом, коли економіки країн-членів АСЕАН розвивалися завдяки іноземним інвестиціям і торгівлі аж до фінансової кризи 1997 року, яка дала змогу стати рівноправними партнерами Заходу і кинути йому виклик через ідеологію азійських цінностей [1, с. 65].

Як засвідчують результати нашого попереднього дослідження та здійснені розрахунки, країни Азії й АТР продовжують зміцнювати позиції у сучасній світовій економіці [5]. Важливо звернути увагу, що з тріади – Європи, Північної Америки та АТР, які представлені відповідно такими регіональними інтеграційними об’єднаннями як ЄС, ЮСМКА й АСЕАН – лише азійським країнам вдалося вийти на новий рівень економічної співпраці, підписавши Угоду про створення Регіонального всеохоплюючого економічного партнерства (РВЕП, The Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP), яку було ратифіковано всіма 15 державами (країни АСЕАН + Австралія, Китай, Японія, Республіка Корея, Нова Зеландія) у 2023 році. Необхідно наголосити, що РВЕП є ініціативою АСЕАН і просувається КНР. Так, протягом 2015–2023 рр., згідно з даними ЮНКТАД, перше місце за номінальним сукупним ВВП серед регіональних інтеграційних об’єднань у сучасній світовій економіці посідає ЮСМКА, частка регіонального номінального ВВП якого збільшилася з 27,62% до 29,77%; питома вага регіонального ВВП ЄС впала з 21,49% до 17,51%; частка ВВП АСЕАН зросла з 3,28% до 3,59%. У 2023 р. серед регіональних об’єднань за обсягом виробленого номінального ВВП у світовій економіці інтеграційний блок РВЕП, створений на основі АСЕАН за активної участі КНР, зайняв друге місце (28,07% світового ВВП), ЄС – третє [5].

Українська експертка Ірина Коссе наголошує, що торговельно-економічні відносини між Україною та АСЕАН залишаються недостатньо розвиненими, попри наявний потенціал. Основними торговельними партнерами України серед країн АСЕАН є Сінгапур, Індонезія, Малайзія, В’єтнам та Таїланд. Україна експортує до країн АСЕАН переважно зернові культури, олію, чорні метали та продукцію машинобудування, тоді як імпортує електроніку, текстиль, гуму та пальмову олію. Обсяги прямих іноземних інвестицій між Україною та АСЕАН залишаються відносно низькими: за 2015–2023 рр. країни АСЕАН інвестували в Україну лише 174 млн дол. США, що становить 1% від усіх ПІІ за цей період. Існують значні перспективи для розширення співпраці, особливо в аграрному секторі, ІТ-індустрії, освітній сфері, відновлюваній енергетиці та туризмі. Успішними прикладами співробітництва є діяльність українських ІТ-компаній в регіоні, спільні проєкти у машинобудуванні та фармацевтичній галузі [2, с. 1]. Для посилення

економічної співпраці рекомендується розглянути можливість укладання преференційних торговельних угод, створення спільних торговельних платформ, розвиток освітніх та наукових обмінів, відкриття торгових представництв України в ключових країнах АСЕАН та активізацію участі в міжнародних форумах і самітах. Особливу увагу варто приділити адаптації українських товарів та послуг до специфічних потреб ринків АСЕАН та розвитку прямих контактів між бізнес-спільнотами обох сторін [2, с. 1].

Література:

1. Комарницький М.М. АСЕАН та Європейський Союз: становлення та еволюція відносин. *Вісник Львівського університету. Серія "Міжнародні відносини"*. 2016. № 38. С. 59–69.
2. Коссе І.В. Україна – АСЕАН: економічний вимір відносин. Аналітична робота. Київ : Рада зовнішньої політики "Українська призма", Міжнародний Фонд "Відродження", 2024. 30 с.
3. Курнишова Ю.В. Фактор суперництва в інтеграційних процесах Азії. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 1 (2). С. 181–186.
4. Радзієвська С.О. АСЕАН як приклад успішного ринкового регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва. Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: зб. пр. XIV Всеукраїнської наук.-практ. конф., 15–16 березня 2018 року, м. Київ / КПП ім. Ігоря Сікорського, ФММ, КМЕ. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. С. 79.
5. Радзієвська С.О. Регіоналізація і глобалізація: взаємозв'язки та перспективи безконфронтаційного розвитку: монографія. Держ. ун-т інфраструктури та технологій. Київ, 2018. 375 с.
6. Чернишова Л.О. Політико-економічна інтеграція та роль АСЕАН у формуванні безпекової архітектури в Азії. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2022. Вип. 2(35). С. 39-44. DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.35-6>
7. Шергін С.О. Східноазійська інтеграція та регіональна безпека. *Проблеми всесвітньої історії*. 2024. № 2 (26). С. 123–136. DOI: <http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-26-7>
8. Щербак Г. Р. Інтеграційна модель АСЕАН. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 52–65. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2022\(124\)05](https://doi.org/10.31617/3.2022(124)05)